

ENTOMOLOGISCHE BERICHTEN

UITGEGEVEN DOOR

DE NEDERL. ENTOMOLOGISCHE VEREENIGING

No. 197.

Deel IX.

1 Mei 1934.

Adres der Redactie (tijdelijk) :

Prof. Dr. J. C. H. DE MEIJERE, STADHOUDERSKADE 135
AMSTERDAM Z.

INHOUD : B. J. Lempke, Een merkwaardige vindplaats van *Syntomis phegea* L. — B. J. Lempke, Nederlandsche vlindervormen. — L. H. Scholten, Varia. — L. H. Scholten, Lepidopterologische Mededeelingen. — M. A. Lieftinck, *Megachile centuncularis* L. en hare nestbekleding (Hym., Apidae). — J. C. Ceton, Een nieuw hulpmiddel. — Errata.

Een merkwaardige vindplaats van *Syntomis phegea* L.

In de collectie van het Zoölogisch Museum te Amsterdam bevindt zich een exemplaar van *S. phegea* met het volgende etiket :

„Hilversum, 17 Juli 1879, Genkema, Bakker.”

Aan de juistheid van dit etiket behoeft niet getwijfeld te worden. Wanneer we deze vindplaats in verband brengen met Dordrecht en Rotterdam, dan lijkt de conclusie niet te gewaagd, dat de soort in de tweede helft der vorige eeuw getracht heeft, haar gebied naar het noorden uit te breiden, evenwel zonder blijvend succes.

Aan de uit Noord-Brabant reeds bekende vindplaatsen kan nog worden toegevoegd : Udenhout (zie *Levende Natuur*, vol. 34, p. 155, 1929).

B. J. LEMPKE.

Nederlandsche vlindervormen.

I. *Phytometra* (*Plusia*) *chrysis* L. Van deze prachtige Noctuide zijn mij de volgende vormen als inlandsch bekend :

1. *Het type*, met groengouden, van elkaar gescheiden dwarsbanden. Algemeen.

2. var. *juncta* T u t t. Dwarsbanden eveneens van groengouden kleur, maar in cel 1 b met elkaar verbonden. Algemeen.

3. var. *disjuncta* S c h u l t z, Ill. Zeitschr. f. Ent., V, p. 349, 1900 (= *disjunctaurea* S p l r., Schmett. Eur., I, p. 366,

JUL 2 - 1934

1908). Dwarsbanden zuiver goudgeel, niet met elkaar verbonden. Groningen, Nijmegen, Lobith, Soest, Diemen.

4. var. *aurea* H u e n e, Berl. Ent. Z., vol. 46, p. 313, 1901. Dwarsbanden zuiver goudgeel, verbonden. Hengelo, Lobith, Soest, 's Gravenhage, Amsterdam.

Zeer waarschijnlijk zijn 3 en 4 overal aan te treffen.

5. ab. *disjuncta - scintillans nov. ab.* Dwarsbanden blauwgroen, niet verbonden. Garrelsweer (Gr.), Zandvoort (beide coll.-van W i s s e l i n g h).

6. ab. *scintillans* S c h u l t z, Int. Ent. Z. Guben, I, p. 32, 1907. Dwarsbanden blauwgroen (S c h u l t z zegt: „zilverblauw”), verbonden. Leeuwen.

7. ab. *croesus* B r y k, Entom. Tidskr., vol. 44, p. 116, 1923. Niervlek goudkleurig gevuld. Lobith.

II. *Ematurga atomaria* L.

1. *De typonominale vorm.* In Ent. Ber., VIII, p. 476, 1933, deelde ik de vangst van een exemplaar van dezen vorm te Epen-L. mede en sprak als mijn vermoeden uit, dat de groote geelbruine vorm wel in het geheele krijtgebied zou voorkomen. Dit is inderdaad ook zoo. Na het verschijnen der publicatie toonde de heer F i s c h e r mij een ♂ en ♀ van Mechelen. Het ♀ is ook grooter dan dat van *minuta* H d m. en geelwit van kleur. Verleden jaar ving de heer S c h o l t e n een groote serie te Epen en stelde ook het voorkomen van *atomaria atomaria* L. te Vaals vast. Onder deze serie zijn verscheidene exemplaren, die niet van *minuta* zijn te onderscheiden. Dit is te verwachten, want we zijn daar juist in het grensgebied van de twee rassen en bovendien treden bij een zeker ras altijd vertegenwoordigers van andere rassen aberratief op. (Is dit niet meer het geval, dan hebben we groepen van een hogere orde, die V e r i t y „exergès” noemt, *Toxopeus* „greges”, bijv. *pamphilus* L. en *lyllus* E s p., welke door Q u e r c i ¹⁾ zelfs al als twee soorten beschouwd worden). Dit verklaart ook, waarom verder het land in wel eens exemplaren gevangen worden, die niet van den typonominalen vorm zijn te onderscheiden, bijv. een exemplaar van Nijmegen in coll.-van W i s s e l i n g h. Wanneer men echter twee series naast elkaar zet (de eenige manier, om rassen te bestudeeren) uit het gebied Epen, Mechelen, Vaals en van elke andere Nederlandsche vindplaats, valt het verschil onmiddellijk op. De heer S c h o l t e n zei mij, dat de dieren te Epen reeds in de vlucht opvielen als iets aparts. Ik kan dit ten volle bevestigen.

Nog een enkel woord over den term „typonominaal”. In Ent. Ber. VIII, p. 482, gebruikte ik „nimotipisch” en l. c. p. 525, „nominotypisch”, beide termen afkomstig van V e r i t y. De heer C o l d e w e y wees er mij echter op, dat beide woor-

¹⁾ Zie Trebbals Mus. Ciènc. Nat. Barcelona, XIV, p. 101, 1932.

den taalkundig volkomen onjuist zijn en stelde in plaats daarvan het nu gebezigde voor. Het typonominale ras is het ras waarnaar de soort oorspronkelijk beschreven is, dat bij toepassing der ternaire nomenclatuur in dit geval dus heet: *Ematurga atomaria atomaria* L. Natuurlijk is bij de beschrijvingen van Linnaeus niet meer uit te maken, van welke vindplaats het dier afkomstig is. In plaats daarvan nemen we dan zijn eerste citaat (als dit ten minste klopt met de beschrijving, anders het volgende). Bij *atomaria* is dit: *Fauna suecica*, en dus is het typonominale ras van deze soort het Zweedsche, dat precies zoo in een vrij groot deel van Europa en het zuidoost puntje van ons land vliegt ¹⁾.

2. ab. *unimarginata* Cornelisen, Int. Ent. Z. Guben, vol. 16, p. 213, 1923. De dwarslijnen op de vier vleugels nog slechts flauw zichtbaar, behalve de buitenste, die juist extra duidelijk is. 1 ♀, volkomen gelijk aan Cornelisen's type, Montferland (coll. Scholten).

3. ab. *dentaria* Stauder, Int. Ent. Z., vol. 14, p. 37, 1920. Alle of de meest donkere banden prachtig getand. Epen, Soest, Bussum, Laren.

4. ab. *ustaria* Fuchs, Stett. Ent. Z., 1901, p. 134. Dicht bruin gestreept, zoodat de grondkleur nog slechts heel onduidelijk is te zien. Mechelen, Groesbeek, Hilversum.

5. ab. ♀ *latelineata* Biczanko, Spraw. Kom. Fiz., vol. 58, p. 62, 1925. Met sterk verbreedde dwarsbanden. Laag Soeren.

6. ab. *unicoloraria* Staudinger, Cat., II, p. 171, 1871. Eenkleurig donkerbruin. Mook (Boldt leg.).

7. ab. *ophthalmaria* Stauder, l.c., p. 38, 1920. Door den loop der middenbanden ontstaat op de voorvleugels dicht onder den voorrand een klein oog van dezelfde tint als de grondkleur. Epen.

8. ab. *zetterstedtaria* Hd m., Int. Ent. Z. Guben, vol. 24, 1930. Dit Noordeuropeesche ras komt als ab. ook onder *minuta* voor, vooral in warme zomers in de tweede generatie (volgens Heydemann). Even klein als *minuta*, maar de grondkleur niet witachtig, doch grijsgeel of vuil okergeel. Tilburg, Soest.

III. *Hepialus humuli* L.

In ons land is eenige malen een ab. van het ♂ gevangen met roode vlekken op de voorvleugels (Rotterdam en Heemstede). Snellen beeldt een exemplaar af in Tijdschr. v. Ent., vol. 9, pl. 2, fig. 3 en 4. Deze vorm is in onze literatuur bekend als *thulensis* Newman ²⁾ (Entom., II, p. 163,

¹⁾ De waarde van Linnaeus' collectie op Burlington House in Engeland is voor deze kwesties hoogst problematisch.

²⁾ Niet Crotch! Deze schrijft alleen, l.c., p. 176, dat *thulensis* een vorm van *humuli* is en niet een aparte soort zooals Newman dacht.

1865; = *hethlandica* Stgr., *Catal.*, II, p. 60, 1871). Het is echter absoluut ongeoorloofd den naam van het ras der Shetland-eilanden voor een aberratie van het ♂ te gebruiken, die bovendien in het geheel niet identiek is aan dit ras. Men vergelijk eens de figuur van Snellen met South, *Moths Br. Isles*, II, pl. 157, fig. 2! Het *thulensis*-♂ heeft donkere achtervleugels, terwijl ook het ♀ afwijkt.

Cockereil heeft een ab. *subrosea* genoemd (*Entomol.*, vol. 22, p. 2, 1889) naar een exemplaar beschreven door Barrett in *Ent. Mo. Mag.*, 1881, p. 111, dat de buitenhelft der voorvleugels roodachtig gekleurd had. Ten einde het geven van een nieuwen naam te vermijden, zouden we dien van Cockereil kunnen aanwenden voor alle ♂♂ met roodachtige teekening op de voorvleugels. De ab. komt overigens meer voor. In één van zijn Nachträge tot zijn bekende vlinderwerk „Die Schmetterlinge der Schweiz” vermeldt Vrobrodt een ♂ uit Zwitserland.

Amsterdam, 1934.

B. J. LEMPKE.

Varia.

Ik vind het jammer, dat ik 's zomers niet meer in de gelegenheid ben, 's avonds naar de mooie terreinen van den Montferland en den Bijvank te gaan om te vangen, en allerlei interessante waarnemingen te doen. Het is bezwaarlijk, er alleen op uit te gaan. Ook de zogenaamde zomertijd is in ons nadeel. Het wordt te laat, als men den volgenden dag weer zijn gewone dagtaak te vervullen heeft. In 't voor- en najaar gaat het nog, maar van Mei—Juli kan ik er weinig gebruik van maken.

Aan die avondexcursies is wel eens eenige romantiek verbonden. Het is, ter afwisseling van de eenigszins dorre opsomming van namen en vindplaatsen misschien wel interessant hier iets te vertellen van wat ik zelf vorig jaar beleefde.

Aan den voet van de Montferlandsche heuvels, rechts van den grintweg Elten-Beek, ligt op ± 500 M. van den weg het Kleine Peeske. Het is een klein bronnengebied met veel loofhout aan en in een plas, en waar het water, dat deze plas niet kan bergen, in smalle greppeltjes naar een stuk moerassig weiland vloeit, aan den rand van het bosch gelegen. Op dat stukje grond tiert een weelderige flora, en 't is één van de geliefkoosde plekjes, die ik 's zomers dikwijls bezoek. Bij eenigszins hoogen waterstand moet men er evenwel goed den weg in kennen, om niet tot de enkels of verder in 't moeras weg te zinken.

Begin April 1932 zocht ik daar met een lantaarn naar vlinders op wilgenkatjes en naar rupsen.

Plotseling wordt me toegeroepen: „Halt politie!” en uit de